

PRÁCE V HLINĚNÉM POLI®

Sborník k sympoziu

Anna Víšková (ed.)

Univerzita Palackého v Olomouci

PRÁCE V HLINĚNÉM POLI®

Sborník k sympoziu

Anna Víšková (ed.)

Olomouc 2022

Vydání této publikace bylo podpořeno Nadačním fondem Univerzity Palackého.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv
a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

Editor © Anna Víšková, 2022

Fotografie na obálce © Petra Součková, 2022

Překlad © Petra Součková, 2022

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2022

ISBN 978-80-244-6170-0 (print)

ISBN 978-80-244-6171-7 (online: iPDF)

OBSAH

Práce v hliněném poli® ve světě dětské psychoterapie Alena Vávrová	6
Senzomotorický způsob terapie: Práce v hliněném poli® Živý svět haptického vnímání: Rovnovážná organizace Heinz Deuser	10
Přístup odspodu nahoru usnadňující léčení traumatu pomocí metody Práce v hliněném poli® Cornelia Elbrecht	15
Teoretické základy Práce v hliněném poli® a její společné rysy s Gestalt terapií Petra Součková	40
K vývoji „Já“ a o sociální odpovědnosti v haptice: Na zdroje orientovaná Práce v hliněném poli® a její vliv na porozumění rolím v pedagogice Katharina Kramer a Ina Schott	48
Kazuistika práce v hliněném poli® a dítě s kombinovanou neurovývojovou poruchou řeči Barbora Richtrová	55
Případová studie „Takhle se ničí skála“ Anna Víšková	69

„Aby bylo možné prozkoumat to, co žijeme,
je nutné se účastnit života.“

Viktor von Weizsäcker

PRÁCE V HLINĚNÉM POLI® VE SVĚTĚ DĚTSKÉ PSYCHOTERAPIE

Alena Vávrová

Dětství je provázané živostí, spontaneitou, hravostí, následováním impulzů a touhy, tvorbou a aktivním nakládáním s tím, co dítě zaujme, a dává mu prostor ke zkoumání nového či užívání si starého a jistého, bezpečného. Dítě přirozeně využívá prostředí k naplňování svých potřeb. Vývojově patří mezi důležité potřeby dítěte být viděno, slyšeno, reflektováno, zrcadleno ve svých projevech. Skrze tento jeho odraz ve vnějším světě se zpevňuje jeho Self, Já, to, že je, že existuje, a také to, kým je, jaké je. Toto zrcadlení dítěte v jeho projevech mu pomáhá se dál vyvíjet, vždy znovu si zpevnit půdu pod nohama, na které právě stojí, a posunout se opět o krok dál.

Když dítě takovou reflexi od vnějšího světa v dostatečné míře nedostává, daná vývojová oblast se vyvíjí pomaleji, nejistěji, ve větších rozpacích. To se děje jak v oblasti řeči, komunikace, vyjadřování emocí, tak v tělesných projevech, pohybech, tvorbě, následně v hodnotách, postojích, názorech ve vyšším věku. „Vnímej mě a dej mi zprávu, co vidíš – to dá sílu a směr mým dalším krokům.“ Dítě také potřebuje prostor k experimentování a zakoušení různých kvalit svého bytí – potřebuje tvořit a destrukovat, být jemné i hrubé, být schované i dominovat, být čisté i špinavé atd. A to všechno zkoušet bezpečně a na vlastní kůži, tělesně. V dnešním přetechnizovaném a abstraktním světě děti nedostávají vždy dostatek prostoru pro to, zažívat sama sebe ve všech těchto polohách, svobodně a ve hmotě. Ideální je pro to pobyt v přírodě, s tvořivými materiály jako bláto, písek, hlína, kameny, dřevo, voda, tělesný kontakt s dalšími dětmi a dospělými.

Vývojově dítě nejdříve vnímá reflexi světa skrze hmotu, skrze fyzické reakce vnějšího světa na ně, přes tělo, dotyk. Nejprve si svět kolem sebe

potřebuje očíhávat a osahávat, teprve později stačí, když jej vidí a slyší. Podobným směrem uvažoval i Jean Piaget ve svém popisu zákonitostí kognitivního vývoje – od senzomotorického zpracovávání informací ze světa, přes symbolické, po abstraktní.

Děti přicházejí do terapie ve chvílích, kdy do nějaké míry ztratily kontakt se sebou samými, svým prožíváním, svými potřebami, touhami, fantaziemi, i kontakt s vnějším světem. Jsou odpojené od svých smyslů, nevidí, neslyší, co se kolem nich tady a teď děje, nemohou naplno využívat potenciál svého těla, dechu, hlasu, své fantazie. Tento stav si vytvořily jako bezpečný způsob ochrany sebe sama před diskomfortem spojeným s tím, jak moc jsou jejich potřeby nenaplňované. Vedle fyzických potřeb, jejichž sanace patří spíš kolegům sociálním pracovníkům, přicházejí často s nenaplněnými potřebami bezpečí, jistoty a stability ve světě, místa, limitů, přijetí od svých nejbližších, potřebou projevovat bezpečně své emoce a být v nich vyslyšeny, projevovat své vývojové potřeby, jako je právě touha zkoumat, experimentovat, hrát si a projevovat svou bytost. A to ve vztahu s blízkou a bezpečnou osobou, v kontaktu, se srozumitelnými limity, ne samy v izolaci. Symptomy, do kterých se toto podhoubí dětí postupně, po delší době frustrace a deprivace těchto potřeb, přetaví, jsou již pak nadměrné úzkosti a strachy, agresivita, psychosomatické obtíže, projevy hyperaktivity, symptomy deprese či vztahové obtíže v komunikaci s blízkými, s vrstevníky, potíže se sebezpojetím, sebehodnotou apod. A na nás, ke kterým pak děti a jejich rodiče přicházejí, abychom dětem od symptomů pomohli, je, jakou cestu pro kontakt s tímto dětským „podhoubím“ zvolíme a jakou cestu nabídneme dítěti pro to, aby opět začalo vnímat samo sebe, okolní svět a své potřeby v kontaktu s tímto světem a tyto potřeby začalo jak projevovat a žít, tak i postupně naplňovat.

Máme k dispozici celou řadu těchto možností, nástrojů a prostředí. Myslím si, že s ohledem na různé typy dětí a situací je výhodné ovládat co nejvíce takových nástrojů, pro každé dítě je vhodný jiný a každý nástroj

také oslovuje trochu jinou část dětské zkušenosti. Mezi vývojově primární nástroje považují právě ty, které kontaktují přímo tělo a pomocí nichž dítě navazuje kontakt se sebou a se světem okolo přes svůj hmat. Takovými nástroji jsou např. hlína, písek, modelína, barvy, jakýkoliv materiál ke stavbě, plyšáci, také všechny na pohyb a tělo, senzomotoriku zaměřené nástroje. Aktivací hmatu přicházíme do přímého kontaktu se sebou samým a s vlastními potřebami. Když dítě zažívá dostatek podpory, přijetí, bezpečí a prostoru, začne si tyto své potřeby skrze kontakt s vnějším světem naplňovat. Přirozenou tendencí organismu je totiž dokončovat nedokončené situace a hledat cesty pro naplnění svých potřeb (i když jsou některé cesty pro život dost nevýhodné).

Vývojově pokročilejšími jsou nástroje, které navazují na herní a symbolický jazyk dětí, ve kterém mohou ztvárňovat a uchopovat svou realitu a navazovat přes něj kontakt s vnějším světem, bezpečně projevovat sebe sama a prožívat zkušenosti, které je dále utvářejí. Takovými symbolickými nástroji jsou například postavičky, loutky, příběhy, hudba, tanec, divadlo a spousta dalšího.

Pro adolescenty a dospělé je již dostupný kanál abstraktního myšlení, a proto mohou čerpat i z abstraktních nástrojů, zapojujících pouze mysl, jako je především čistý verbální dialog.

Každý nástroj si nachází své příznivce a každý má své možnosti, některé však umožňují opravdu široké pole projevu a tvorby, což je pro terapii dětí velmi výhodné. A já jsem opravdu šťastná, že svůj prostor pod českým sluncem si vydobyl i nástroj Práce v hliněném poli®, kterou jsem měla tu čest zažít na semináři s profesorem Manfredem Weigelem. Je to nástroj natolik komplexní, že si rozhodně zaslouží celý výcvik, jehož první běh se již v ČR konal, a konferenci, která by se zabývala jeho různými aspekty. Tato metoda má své jasné a pevné hranice a v rámci nich umožňuje plný kontakt s hmotou, tvárnou, zároveň poskytující určitý odpor, takže startuje motivaci a vůli člověka, aby se do ní opravdu otisknul, aktivizuje základní tvůrčí energii. Umožňuje prožívat různé kvality sebe sama – jemnost i hrubost,

tvorbu i destrukci, abstrakci i konkrétnost, umožňuje vytvořit velké dílo, to dokončit, vidět jej a cítit svými rukama a pak prostor opět vyčistit – a tak se vyvíjet. Za klíčové považuji, že je tento nástroj vztahový, terapeut je blízký klientovi, provází jej procesem, „je v tom s ním“ a může ho velmi cíleně podpořit právě v té fázi, ve které byl vývoj z nějakého důvodu narušen. Umožňuje naplňovat vztahové dětské potřeby, tedy již zmíněné být viděný a zrcadlený, respektovaný a přijímaný ve svém projevu, podporovaný, limitovaný, v bezpečí a zároveň spolu. Práce v hliněném poli® uvolňuje prostor pro přirozené touhy dítěte tvořit, zkoumat, dokončovat a naplňovat, a skrze to růst nasycený. A jako takový má tento nástroj své velmi podstatné místo ve světě dětské psychoterapie. Díky za něj.

ALENA VÁVROVÁ

psycholožka a Gestalt terapeutka pro děti a rodiče

INDEPT s.r.o. – Institut dětského poradenství a terapie s.r.o.

www.indept.cz